

***«Қазақстан Республикасында адам саудасына қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы бойынша,
«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Адам саудасына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы бойынша,
«Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне Адам саудасына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы бойынша***
ҚОРЫТЫНДЫ

Қазақстан Республикасының Үкіметі әзірлеген аталған заң жобалары Қазақстан Республикасының Конституциясының ережелеріне және қолданыстағы заңнамалық актілерге қайшы келмейді, сондай-ақ теріс әлеуметтік-экономикалық салдарларға әкеп соқпайды.

Заң жобаларының құқықтық реттеу нысанасы Қазақстан Республикасы Конституциясының 61-бабы 3-тармағының 1) тармақшасында көзделген қоғамдық қатынастарға сәйкес келеді.

Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасында адам саудасына қарсы іс-қимыл туралы» Заңының жобасы бойынша:

1. Преамбула мәтінін ұсыну:

- Қазақстан Республикасының 2016 жылғы 6 сәуірдегі «Құқықтық актілер туралы» Заңының 1-бабының 4) тармақшасына сәйкес келтіру ұсынылады, оған сәйкес «заң – Қазақстан Республикасы Конституциясында көзделген, маңызды қоғамдық қатынастарды реттейтін, негізгі қағидаттар мен нормаларды белгілейтін нормативтік құқықтық акт» болып табылады. Осыған байланысты «айқындайды» деген сөзді «реттейді» деген сөзбен ауыстыру ұсынылады;

- Құқықтар мен бостандықтар бөлігінде ең алдымен қандай құқықтар туралы сөз болып отырғанын нақтылау ұсынылады.

Ұсынылатын редакция: «Осы Заң әрбір адамның жеке бас бостандығына, еңбек ету бостандығына және денсаулығын қорғауға конституциялық құқықтарын қамтамасыз ету мақсатында адам саудасына қарсы іс-қимыл саласындағы қоғамдық қатынастарды реттейді».

2. 1-бапта келесі ұсыныс енгізіледі:

- б) тармақшада «және іске асыру» деген сөздерді алып тастау ұсынылады, себебі «жүйе» ұғымына (белгілі бір тұтастықты, бірлікті құрайтын элементтердің жиынтығы ретінде) «іске асыру» терминін қолдану орынсыз болып табылады».

- 9) тармақшада «соның ішінде кәмелетке толмағандар» деген сөздерді алып тастау ұсынылады, себебі бұл артықша детальдеу болып табылады;

- 11) тармақшаны мынадай редакцияда беру ұсынылады: «11) Адам саудасына қарсы іс-қимыл жүйесі – **бұл адам саудасына қарсы іс-қимыл субъекттерінің тұтастығы**, олар адам саудасына қатысты қылмыстарды алдын алу, анықтау, жолын кесу, ашу және тергеу жұмыстарын жүзеге асырады, сондай-ақ адам саудасының құрбандарына көмек көрсетеді, олардың құқықтарын қорғауды және қамтамасыз етуді Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес орындайды», себебі «жүйе» ұғымы мағынасы бойынша «қызмет» бола алмайды»;

- Жаңа тармақшаны мынадай мазмұнда қосу ұсынылады: **«Адам саудасына қарсы іс-қимыл – бұл мемлекеттік органдардың, коммерциялық емес ұйымдардың, мемлекеттік емес коммерциялық заңды тұлғалардың, халықаралық ұйымдардың адам саудасын және оған байланысты қылмыстарды алдын алу, анықтау, жолын кесу, қорғау және адам саудасының құрбандарын қайта бейімдеу жөніндегі қызметі, сондай-ақ адам саудасының немесе оған байланысты қылмыстардың құрбаны болуы мүмкін жеке тұлғаларды қорға»;**

- 13) тармақшаны алып тастау ұсынылады, себебі «қайта әлеуметтену» ұғымы Заң жобасының қалған мәтінінде қолданылмайды.

3. 2-бапта мынадай редакцияны өзгерту ұсынылады, себебі құқық саласы – бұл әлеуметтік кеңістіктің (қызмет, мінез-құлық, қатынастар) құқық қолдану аумағы. Сондықтан тек субъект құрамымен шектелуі құқық саласын толық көрсетпейді.

4. 4-бапта мынадай ұсыныс енгізіледі:

- Баптың атауын мынадай редакцияда беру ұсынылады: **«Осы Заңның мақсаттары мен міндеттері»**, себебі бір ғана мақсат көрсетілген;

- 1) тармақшада «мақсаттары» сөзін «мақсаты» сөзімен ауыстыру ұсынылады.;

2 тармақта:

- Бірінші абзацта «Міндеттері» сөзінен кейін «осы» деген сөзді толықтыру ұсынылады;

4) тармақшада «нығайту» сөзін «қамтамасыз ету» сөзімен ауыстыру ұсынылады, себебі бұл норманың мазмұнынан туындайды.

5. 5-баптың атауынан «Негізгі» сөзін алып тастау ұсынылады.

6. 7 – бапта ұсынамыз:

1 тармақта:

- 1) тармақшада «осы Заңға сәйкес» деген сөздерді **«Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес»** деп ауыстыру ұсынылады, себебі бұл норманың мазмұнынан туындайды;

- 2) тармақшада «алдын алуға» деген сөзді алып тастау ұсынылады, себебі бұл әрекеттер өзінің мәні бойынша «адам саудасына қарсы іс-қимыл» ұғымының құрамдас бөлігі болып табылады;

2 тармақта:

- 2) тармақшада «осы Заңға сәйкес» деген сөздерді «**Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес**» деп ауыстыру ұсынылады, себебі бұл норманың мазмұнынан туындайды;

- 3) тармақшада «алдын алуға» деген сөзді алып тастау ұсынылады, себебі бұл әрекеттер өзінің мәні бойынша «адам саудасына қарсы іс-қимыл» ұғымының құрамдас бөлігі болып табылады.

7. 7-баптың 1-тармағының 7) тармақшасында ішкі істер органдары өз құзыреті шегінде «осы Заңда, Қазақстан Республикасының өзге де заңдарында, Қазақстан Республикасының Президентінің және Үкіметінің актілерінде көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асырады» деп көрсетілген.

7-баптың 2-тармағының 8) тармақшасында әлеуметтік қорғау саласындағы уәкілетті орган өз құзыреті шегінде «осы Заңда, Қазақстан Республикасының өзге де заңдарында, Қазақстан Республикасының Президентінің және Үкіметінің актілерінде көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асырады» деп көзделген.

8-баптың 6) тармақшасында Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдары өз құзыреті шегінде адам саудасына қарсы күресті жүзеге асыратын: Қазақстан Республикасының Конституциясында, заңдарында және Қазақстан Республикасы Президентінің актілерінде көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асырады деп көрсетілген.

9-баптың 7) тармақшасында облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың жергілікті атқарушы органдары өз құзыреті шегінде: Қазақстан Республикасының Конституциясында, заңдарында және Қазақстан Республикасы Президентінің актілерінде көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асырады.

10-баптың 1-тармағының 2) тармақшасында денсаулық сақтау ұйымдары: Қазақстан Республикасының Конституциясында, заңдарында және Қазақстан Республикасы Президентінің актілерінде көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асырады деп көрсетілген.

10-баптың 2-тармағының 2) тармақшасында білім беру ұйымдары: Қазақстан Республикасының Конституциясында, заңдарында және Қазақстан Республикасы Президентінің актілерінде көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асырады.

10-баптың 3 тармағының 10) тармақшасы, көрсетілгендей, мыналар белгіленеді: Қоғамдық бірлестік, қор, заңды тұлғалар бірлестігі (одақ) немесе басқа да формада құрылған коммерциялық емес ұйымдар Қазақстан Республикасының Конституциясында, заңдарында және Қазақстан Республикасының Президентінің актілерінде көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асырады.

Аталған нормаларда терминдерді біріздендіруді және Заң мәтінінде біртұтас ұғымды қолдануды ұсынамыз.

8. 10-баптың 4 тармағына ұсынамыз:

- 2) және 3) тармақшаларда Қазақстан Республикасының «Халықты жұмыспен қамту туралы» Заңына нақты сілтеме көрсетіп, сілтемелерді біріздендіруді ұсынамыз;

- 1) тармақшасында «азаматтар» деген сөзді «жеке тұлғалар» деп өзгерту ұсынылады, себебі нормалар тек Қазақстан Республикасының азаматтарына ғана емес, барлық жеке тұлғаларға қатысты қолданылады;

- 3) тармақшасын түзету ұсынылады, себебі оның мазмұнында адам саудасының құрбандарына қатысты сілтеме жоқ.

9. 11-бапта ұсынамыз:

- 1) тармақшасында «ұлттық заңнамамен» деген сөздерді **«Қазақстан Республикасының заңнамасымен»** деп өзгерту ұсынылады;

- 2 тармақтың 2) тармақшасын келесі редакцияда беру ұсынылады:

«2) Адам саудасына байланысты қылмыстарды алдын алу, анықтау, тоқтату, ашу және тергеп-тексеру мақсатында, сонымен қатар құрбандарға көмек көрсету, олардың құқықтарын қорғау және қамтамасыз ету үшін шетелдік компетентті органдармен, оның **ішінде жедел-ізвестіру іс-шаралары арқылы өзара әрекеттесу;**».

10. 12-бапта ұсынамыз:

- 1) тармақшасынан «құқықтық актілерді іске асыру» деген сөздерді алып тастау ұсынылады, себебі аталған тармақта ұйымдастырушылық шаралар туралы айтылып отыр;

- 1-баптың 10) тармақшасына сәйкес, «алдын алу шаралары – адам саудасына ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау және жоюға бағытталған ұйымдастырушылық, құқықтық, зерттеу, ақпараттық, әлеуметтік-экономикалық және өзге де шаралардың жиынтығы» деп көрсетілген. Алайда, Заңның 12-бабында «өзге де шараларға» сілтеме жоқ;

- 2 тармақты келесі редакцияда беру ұсынылады:

«2. Алдын алу мақсатындағы құқықтық шараларға **құқықтық актілерді жүзеге асыру**, адам саудасына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша халықтың құқықтық **мәдениетін** арттыру, әлеуетті құрбандардың құқықтық қорғалуын қамтамасыз ету кіреді. «Әсіресе әйелдер мен балалар, адам саудасына ұшырауға ең осал топтар ретінде» деген **нақтылау** қажетсіз деп есептелед;

- 3 тармақта «қорытынды» деген сөзді **«жұмыс»** деп өзгерту ұсынылады;

- 4 тармақта: **«жұмыс»** деген сөзді **«қызмет»** деп, ал **«азаматтар»** деген сөзді **«халық»** деп өзгерту ұсынылады (2002 жылғы 07 желтоқсандағы «Білім беру қызметі туралы» үлгілік Заңға сәйкес).

11. 13-бапта 1) тармақшасын келесі редакцияда беру ұсынылады:

«1. Адам саудасына байланысты қылмыстарды анықтау және тоқтату мақсатында Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес тұрақты және мамандандырылған негізде алдын алу, жедел-ізвестіру және **өзге де** іс-шаралар жүргізіледі, өйткені «іс-шаралар» және «шаралар» сөздерінің мәні әртүрлі..

12. 16-бапта ұсынамыз:

- 2 тармақтың 6), 9), 14), 15) тармақшаларында нақты заңдарға тікелей сілтемелер көрсетуді ұсынамыз.;

- 2 тармақтың 4) тармақшасын келесі редакцияда беру ұсынылады:

«4) Денсаулық сақтау саласында уәкілетті орган анықтайтын көлемде мемлекеттен тегін медициналық көмек алу»;

- 2 тармақтың 5) тармақшасын келесі редакцияда беру ұсынылады:

«5) Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен мемлекет тарапынан кепілдендірілген құқықтық көмек алу, себебі кешенді әлеуметтік-құқықтық көмек адвокаттар мен құқықтық консультанттар тарапынан ерікті түрде көрсетіледі;

- 2 тармақтың 15) тармақшасын келесі редакцияда беру ұсынылады:

«15) **Қазақстан Республикасының Әкімшілік процессуалдық-процедуралық кодексінде** белгіленген тәртіппен әкімшілік актіні, әкімшілік әрекетті (әрекетсіздікті), әкімшілік акт қабылдаумен байланысты әрекеттерді шағымдану»;

- 2 тармақтың 16) тармақшасынан «қолданыстағы» деген сөзді алып тастау ұсынылады:

- 3 тармақтың бірінші абзацын келесі редакцияда беру ұсынылады:

«Адам саудасының құрбаны ретінде анықталған тұлға міндетті болып табылады.».

13. 17-баптың 1 тармағында адам саудасының құрбаны ретінде анықталған шетелдіктер мен азаматтығы жоқ тұлғалардың тек ерікті түрде қайтарылуы көзделген. Алайда, мәжбүрлі тәртіптің механизмі жоқ.

Сонымен қатар «қылмыстық процесс аяқталғаннан кейін...» деген термин қолданылады, алайда ҚР ҚПК-сына сәйкес оны «қылмыстық іс бойынша өндірісті аяқтау» (46-бап) деп өзгерту қажет.

- 2 тармақты келесі редакцияда беру ұсынылады:

«2. Адам саудасының құрбандарын қайтару олардың қауіпсіздігіне қауіп төндіруі мүмкін деген күдік туындаған жағдайда, олардың келісімі бойынша олар Қазақстан Республикасынан қайтарылуға және шығарылуға жатпайды және Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен босқын немесе азаматтығы жоқ тұлға мәртебесін алуға жүгіне алады».

2 тармақта көзделген жағдайларда туған еліне (азаматтығы бар елге) қайтару мәселесі құрбанның өз шешіміне байланысты шешілуі тиіс.

14. 18-бапта «ең қысқа мерзімде» деген сөздердің орнына нақты күнтізбелік күндерді көрсету ұсынылады.

15. 9-бапта 1 және 2 тармақтарын келесі редакцияда беру ұсынылады:

«1. Адам саудасының кәмелетке толмаған құрбанының құқықтарын қорғау және оларға көмек көрсету баланың заңды мүдделері мен **психолог қатысында берілген он жастан асқан баланың пікірін ескере отырып қамтамасыз етіледі.**

2. Адам саудасының құрбанының жасы нақты анықталмаған және оның кәмелетке толмаған тұлға екендігіне негіздер болса, онда осы тұлға кәмелетке

толмаған деп саналатыны жөніндегі презумпция қолданылады және жасының анықталуына дейін тиісті түрде қарау жүзеге асырылады».

16. 20-бапта «**бағдарламалар**» деген сөзді «**бағдарлам**» деп өзгерту ұсынылады.

17. Заң жобасында «21-бап» екі рет берілген: «Адам саудасының кәмелетке толмаған құрбанының қайтарылуы немесе қалдырылуы» және «Аталған Заңның күшіне ену тәртібі». Сондықтан соңғы бапты «22-бап» деп қайта нөмірлеу қажет.

18. 21-бапты ұсынамыз:

- 21-бап «Адам саудасының кәмелетке толмаған құрбанының қайтарылуы немесе қалдырылуы» бойынша, 2011 жылғы 22 шілдедегі ҚР «Миграция туралы» Заңының 1-бабының 13-5) тармақшасына назар аудару қажет: «реадмиссия – Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартқа сәйкес бір мемлекеттің уәкілетті органдары тарапынан адамдарды беру (қайтару) және екінші мемлекеттің уәкілетті органдары тарапынан қабылдау, олар бір мемлекеттің аумағына шетелдіктер мен азаматтығы жоқ тұлғалардың кіру, шығу, болу немесе тұру заңнамасын бұзып келген немесе тұрған жағдайда». Аталған заң шетелдіктер мен азаматтығы жоқ тұлғаларды ратификацияланған халықаралық шарт жасалмаған мемлекеттерге қайтаруды реттемеген;

- Екінші абзац бойынша сұрақтар туындайды: баланың пікірін анықтау кезінде ата-ананың немесе заңды өкілдердің міндетті түрде қатысуын қалай және кім қамтамасыз етеді, ал егер ата-анасы тірі болмаса және заңда белгіленген тәртіппен заңды өкіл тағайындалмаған болса, кім қатысады?

Сонымен қатар, ата-аналардың біреуінің қатысуы жеткілікті ме, әлде екі ата-ананың да міндетті түрде қатысуы керек пе?

- 2 тармақта келесі редакцияда беру ұсынылады:

«2. Адам саудасының кәмелетке толмаған құрбаны туған еліне (азаматтығы бар елге) қайтарылуға тиіс, егер ата-анасы (**ата-анасы**) немесе заңды өкілдері, немесе туған елдің (азаматтығы бар елдің) бала құқықтарын қорғау функцияларын жүзеге асыратын ұйымдары келісім берсе және **баланың** қамқорлығын өз мойнына алып, тиісті көмек пен қорғанысты қамтамасыз ету мүмкіндігі болса».

Алайда жобада келесі мәселелер реттелмеген: ата-аналардың келісімі қалай көрсетілуі тиіс және әзірлеуші «мүмкіндігі бар» деп нені меңзейді, бұл «мүмкіндікті» уәкілетті орган қандай түрде тексеруі тиіс?

- 3 тармақ бойынша сұрақ туындайды: Қазақстан Республикасында «қалдыру» рәсімделген тәртіппен бекітілген бе?

19. 21-бапты келесі редакцияда беру ұсынылады:

«Аталған Заң оның ресми алғаш жарияланған күнінен бастап он күнтізбелік **күннен** кейін күшіне енеді».

20. Заң жобасын адам саудасына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша Ұлттық үйлестіруші туралы баптармен толықтыру ұсынылады. Ұлттық үйлестіруші Қазақстан Республикасының басқа мемлекеттермен, олардың

құқық қорғау органдарымен, сондай-ақ адам саудасына қарсы іс-қимыл саласында қызмет атқаратын халықаралық және шетелдік ұйымдармен өзара әрекеттестікті қамтамасыз ету мақсатында өз қызметін жүзеге асыруы тиіс. Адам саудасына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша Ұлттық үйлестірушінің негізгі функциялары (қызметі Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрі болып табылады) мыналар: Адам саудасына қарсы іс-қимыл заңнамасын қолдану тәжірибесін зерттеу және жинақтау; Басқа мемлекеттерге, сондай-ақ халықаралық және шетелдік ұйымдарға Қазақстан Республикасындағы адам саудасына қарсы іс-қимыл туралы ақпарат беру; Тәжірибе алмасу мақсатында халықаралық ынтымақтастық жүргізу; Адам саудасына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша қабылданған шаралардың тиімділігін бағалау және адам саудасына қарсы іс-қимыл заңнамасын жетілдіру жөніндегі ұсыныстармен бірге Қазақстан Республикасының Үкіметіне жыл сайынғы есеп дайындау және ұсыну..

21. Қойылған мақсаттарға қол жеткізу үшін уәкілетті органдар алдында міндеттерді «ауыстырудың» алдын алу мақсатында адам саудасына қарсы іс-қимыл саласында біртұтас уәкілетті орган ретінде Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігін заңнамалық түрде белгілеу ұсынылады.

22. Адам саудасына қарсы іс-қимыл саласында Қазақстан Республикасының Адам құқықтары жөніндегі уәкілетті органның және Қазақстан Республикасының Баланың құқықтары жөніндегі уәкілетті органның құзыреттерін Заң мәтінінде егжей-тегжейлі көрсету ұсынылады.

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Адам саудасына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы бойынша

128-баптың 2-бөлігін «Адам саудасы» бойынша келесі біліктік белгісімен толықтыру мәселесін қарастыруды ұсынамыз: – кәмелетке толмағандарға қатысты, сонымен бірге ҚР ҚК-ның 135-бабын «Кәмелетке толмағандарды саудалау» деген атаумен кодекстен шығару.

«Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылықтар кодексіне Адам саудасына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы бойынша

Жобада енгізіліп отырған түзетулерге байланысты Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылықтар кодексінің 804-бабының 1-бөлігінің 65) тармақшасын келесі редакцияда беру ұсынылады: «65) бала құқықтарын қорғау саласындағы уәкілетті органға (135, 135-1-баптар);».